

INTEGRAČNÍ PROCES ČR DO EU. MOŽNOSTI DYNAMICKÉ SOCIOMETRIE

INTEGRATION PROCESS OF CZECH REPUBLIC TO EUROPEAN UNION. POSSIBILITY OF DYNAMIC SOCIOMETRY

**Pavel Michálek, Kateřina Chamoutová, Pavla Rymešová,
Hana Chamoutová**

Anotace:

Předmětem této práce je moderní metoda znázornění vztahů mezi zvolenými elementy nazývaná dynamická sociometrie založená na fuzzy logice a teorii grafů. Tématem našeho příspěvku je „Integrační proces ČR do EU. Možnosti dynamické sociometrie“. Proto se zde zaměříme na vzájemný vztah členských států Evropské unie a České republiky. Výsledky by měli posloužit k jasnému určení pozice ČR v EU a nalezení strategického partnera ze států bývalé „patnáctky“. Podkladové údaje pro vyjádření tohoto vztahu byly získány subjektivním hodnocením na základě osobních postojů studentů České zemědělské univerzity a Vysoké školy ekonomické v Praze.

Klíčová slova:

integrační proces, Evropská unie, dynamická sociometrie, sociomapa

Abstract:

The paper deals with the application of a modern method describing relations among chosen elements called dynamic sociometrics based on fuzzy logic and graph theory. Our subject is „Integration process of Czech Republic to European Union. Possibility of dynamic sociometry.“ We specialized in interrelationship among Europe Union and Czech republic. The final outcome is a social status of Czech Republic in the EU. The underlying data was acquired from students of Czech University of Agriculture and University of Economics.

Keywords:

integration process, European Union, dynamic sociometry, sociomap

ÚVOD

Předmětem této práce je moderní metoda znázornění vztahů mezi zvolenými elementy nazývaná dynamická sociometrie. Tématem našeho příspěvku je „Dynamická sociometrie z pohledu integrace ČR do EU“. Proto se zde zaměříme na vzájemný vztah členských států Evropské unie a České republiky. Podkladové údaje pro vyjádření tohoto vztahu byly získány subjektivním hodnocením na základě osobních postojů studentů Vysoké školy ekonomické v Praze.

Úvahy o jednotné Evropě provázejí její obyvatele již dlouhý čas, přičemž významným impulsem pro vzednutí těchto názorů byla zejména tragédie I. světové války, která postihla především evropský kontinent způsobem do té doby nemyslitelným. Víra v nutnost zabránit opakování katastrofy takového rozsahu se stala živnou půdou pro unifikační myšlenkové proudy, v nichž se začaly objevovat hlasy volající po integraci všech evropských států (často na federálním základě - tedy vytvoření Spojených států evropských po vzoru USA). Jejich vyjádřením se stala kniha "Paneurope" Richarda Coudenhove-Kalergiho vydaná r. 1923 a na ni navazující panevropské hnutí, které ovlivnilo mnoho významných osobností meziválečné i poválečné éry. (5,6)

V roce 1988, kdy končila studená válka, navázalo tehdejší Evropské společenství oficiální vztahy s Československou socialistickou republikou. Změnou politického uskupení, rozpadem východního bloku, rozdělením Československa a rozpuštěním Paktu Varšavské smlouvy se Česká republika ocitla v naprosto nové geopolitické situaci.

V tomto rychle se měnícím prostředí otevřela v roce 1992 Evropská komise své oficiální zastoupení v Praze. Byly schváleny smlouvy "Dohoda o obchodě a spolupráci" a poté i "Evropská dohoda", které formálně určovaly vztahy mezi Českou republikou a Evropskou unií a stanovovaly pravidla a předpisy, které musejí respektovat obě strany pokud jde o obchodní, ekonomické, podnikové a finanční vztahy. Tato spolupráce vyústila v letošním roce integrací ČR do Evropské unie.

CÍLE

V souvislosti s integrací České republiky do Evropské unie a vyjadřováním vzájemných vztahů lze vyslovit dvě hypotézy, které budeme pomocí dynamické sociometrie ověřovat.

H₁: Česká republika se po roce 1989 opět stala demokratickým evropským státem a je také tak státy EU chápána.

H₂: Mezi některým státem EU a ČR může existovat problém, který znesnadňuje vzájemnou komunikaci.

Ke snazší interpretaci použijeme grafický výstup sociomapování nazývaný sociomapou. Jejím prvky budou ČR a vybraných 8 členských států EU. Jsou to Belgie, Francie, Itálie, Německo, Rakousko, Řecko Španělsko, Švédsko a Velká Británie.

METODIKA

Data pro zpracování sociomapy poskytlo padesát studentů čtvrtého ročníku oboru Mezinárodní politika a diplomacie z Vysoké školy ekonomické Praha, Fakulty mezinárodních vztahů a padesát studentů čtvrtého a pátého ročníku oboru Evropská agrární diplomacie z České zemědělské univerzity, Fakulty provozně ekonomické. Samostatné získávání dat bylo rozděleno na dva oddělené úkoly. V prvním měli studenti ze všech členských států Evropské unie vybrat pouze osm, a to s ohledem na jejich význam pro Českou republiku. Na vypracování byl určen časový limit deseti minut. Po zaznamenání četností výběru osmi států od všech dotazovaných byl výsledek zapsán na tabuli. (viz příloha 1)

Ve druhé části respondenti obdrželi nevyplněnou kontingenční tabulku o velikosti 10x10 polí. Do prvního řádku a prvního sloupce si vepsali osm vybraných států EU a Českou republiku. Poté jim byl oznámen úkol limitovaný třiceti minutami. "V kontingenční, vztahové tabulce stanovte a zaznamenejte vždy z pohledu státu v tomto řádku vyznačeném pořadí významnosti ke všem státům ve sloupcích. Na pojem významnost pohlížejte komplexně. Znamená to, že pořadí stanovte až po zvážení více hledisek, například ekonomického, politického, strategického, zeměpisného a dalších." Nakonec byla z kontingenčních tabulek všech studentů vytvořena kontingenční tabulka celková (viz příloha 2). Tu tvoří hodnoty aritmetického průměru vypočítané ze získaných údajů padesáti dílčích kontingenčních tabulek.

Metodu sociometrické analýzy, založenou na fuzzy teorii množin, vyvinul v roce 1997 na pracovišti Centra pro výzkum stresu v Praze Dr. Radvan Bahbouh. Sociomapování neboli dynamickou sociometrii můžeme definovat jako originální prostředek systému mapování vzájemných vztahů mezi prvky komplexního systému, který je charakterizován jako neurčitý a nekompletní. Sociomapování propojuje několik matematických teorií - fuzzy teorii, topologii a strukturální analýzu (zde ve smyslu pattern recognition theory). Toto spojení umožňuje efektivní analýzu dat a jejich přehlednou prezentaci, kterou je možné používat

v kombinaci s řadou již vyvinutých postupů a technik.

Fuzzy teorie vznikla koncem šedesátých let jako reakce na snahu popisovat složité a neurčité systémy stále složitějšími matematickými modely. S touto tendencí byl spojen nezdůvodnitelný předpoklad, že bude-li do matematického popisu skutečnosti pojata velké množství parametrů a informací a budou-li data dostatečně přesná, bude možné popsat skutečnost vyčerpávajícím způsobem (4). Zakladatel fuzzy teorie, matematik L. A. Zadeh, neurčitost za nedostatek nepovažoval, ale naopak ji chápal jako jeden ze stěžejních atributů všech složitých systémů. Tomu odpovídá i jeden z hlavních principů teorie – princip inkompatibility, který říká, že se vzrůstající komplexností systému klesá naše schopnost jeho precizní analýzy, až se přesnost a relevantnost de facto vylučují. (2)

Topologie - velmi rozsáhlá matematická disciplína se zabývá zobrazeními v rámci různých matematických prostorů. Velmi důležitou oblastí topologických poznatků při dokazování jednotlivých matematických tvrzení je také teorie grafů. (1)

Matematická teorie pattern recognition se uplatňuje v praktických úlohách jako je například identifikace obrazů, rozpoznání charakteristických zvuků, čtení psaného písma apod. Obecně jde o to, že máme nějakou třídu objektů a třídu charakteristických vzorců a chceme daný objekt identifikovat v rámci těchto vzorců. (1)

Za jednu z hlavních výhod sociomappingu označujeme to, že informace obsažené ve fuzzy modelu mohou mít grafickou podobu. Data dynamické sociometrie jsou zobrazena ve formě sociomapy, shodné na pohled s běžnou geografickou mapou. Výšky jednotlivých subjektů vyjadřují jejich celkovou pozici ve skupině (kardinální informace), distance, vzdálenosti zase jejich vzájemný vztah (ordinální informace). Sociomapa je z matematického hlediska spojitou reálnou funkcí dvou reálných proměnných. Každá mapa je totiž postižitelná třemi souřadnicemi tak, že zadáním hodnot dvou souřadnic definičního oboru mapy (zeměpisná délka a šířka) je dána i hodnota souřadnice třetí (zeměpisná výška). Mapa tedy může zobrazovat povrch trojrozměrně. (1)

Původní aplikační sféru však sociomappingu přesahuje. Spektrum oblastí, kde lze sociomappingu užít, je dáno tím, že lze celou metodu formulovat velmi obecně jako metodu, která umožňuje analyzovat asymetrické vztahy ve složitých systémech, jsou-li tyto vztahy tvořeny řadou dílčích vazeb. (3)

VÝSLEDKY

Na základě získaných dat zaznamenaných v kontingenční tabulce (viz příloha č. 2) byla zhotovena sociomapa “Významnost evropských států pro ČR” (viz příloha č. 3).

Jednotlivé státy Evropské unie a Česká republika jsou zobrazeny na šesti vrstevnicích, znázorňující pozici každého státu. Tyto vrstevnice se pohybují v číselném rozmezí sto padesát až šest set padesát. Ze sociomapy lze snadno určit sociální hvězdy i outsidersy.

Mezi sociální hvězdy analyzované skupiny můžeme zařadit body 4 a 3, tzn. Českou republiku a Německo. Česká republika je sociální hvězdou, protože podkladové údaje pro sociomapu byly získány od studentů, Čechů. Obecně můžeme tento stav z pohledu České republiky hodnotit příznivě, neboť hodnotitelé, mladí lidé, chápou ČR jako stát s významnou pozicí v evropském prostoru. Lze tudíž předpokládat, že většina z nich po ukončení vysoké školy neopustí Českou republiku a bude zde bydlet a pracovat.

Za možné outsidersy skupiny pak lze označit body 5, 2, 1 - Řecko, Španělsko a Belgii. Belgii s ohledem na umístění v nejnižší vrstevnici označujeme prvkem odtrženým od skupiny, z pohledu České republiky, ji však, s přihlédnutím na vzdálenost od bodu 4, nelze jasně definovat jako izolant.

Umístěním státu (číselného kódu) mezi státy (číselné kódy) ostatními vzniká určitá vzdálenost, která nám říká v jakém vztahu je daný stát k ostatním. Pokud budeme hodnotit náklonnost, afinitu mezi jednotlivými státy dojdeme k závěru, že v rámci Evropské unie existuje blízký pozitivní vztah zejména mezi Německem, Francií a Velkou Británií (body 3,8,9). Ten je dán pravděpodobně ekonomickou silou všech třech států, jejich celkovou

vůdčí rolí a jejich vlivem na evropském kontinentě.

S ohledem na integraci nás však nejvíce zajímá postavení ČR v sociomapě. Nejbližší vztah má ČR k Německu. Je to pochopitelné, hlavně ze zeměpisných a ekonomických hledisek. Dá se proto předpokládat, že stanoviska a názory Německa na začlenění ČR do Společenství budou pro náš stát důležitá a směrodatná. Od konce II. světové války se vztah ČR k Francii a Velké Británii podstatně změnil. Přímá vazba ČR na Spojené království je dnes nahrazena zprostředkovatelstvím Německa. Můžeme to chápat tak, že v udržování vzájemných vztahů mezi ČR a VB je důležitý postoj Německa. Relativně blízký, ale komplikovaný vztah má ČR s Rakouskem. Svědčí o tom rozložení obou států na vrstevnicích. Česká republika leží na první, Rakousko až na čtvrté. V posledních 3 letech tento vztah do značné míry poznamenává situace okolo dostavby jaderné elektrárny Temelín.

V cíli této práce byly uvedeny dvě hypotézy. Vzhledem k informacím, které poskytuje a znázorňuje vytvořená sociomapa, lze obě hypotézy přijmout.

DISKUSE

Hypotézu první, “Česká republika se po roce 1989 opět stala demokratickým evropským státem a je také tak státy EU chápána” můžeme přijmout, protože Česká republika v sociomapě leží na vrstevnici 650, to znamená, že není outsiderem. Má blízký vztah k Německu a tento vztah je vzájemný. Německo může být též chápáno jako určitý most v komunikaci mezi ČR a celou Evropskou unií. Dalším blízko ležícím státem je Rakousko. Jako sousední stát České republiky patří k nepřehlédnutelným prvkům mapy. Problémy ve vzájemných vztazích se zákonitě odráží v odlišné vrstevnici na nichž jsou obě země znázorněny.

S ohledem na tvar sociomapy můžeme druhou hypotézu, “Mezi některým státem EU a ČR může existovat problém, který znesnadňuje vzájemnou komunikaci” také přijmout. Pokud bychom chtěli hovořit o nějaké jistotě, že žádný problém mezi ČR a státem EU není a nevznikne, musel by vzhled sociomapy tvořit jednodušou “plošinu”. Tento stav je prakticky nemožný. Pokud se však dopustíme mírné chyby v interpretaci sociomapy a pomineme celkovou pozici ČR v rámci znázorněné mapy, tzn. že nebudeme brát v úvahu vrstevnice, ale pouze vzájemný vztah mezi státy, musíme si všimnout mírné izolovanosti ČR v pravé části mapy. Ostatní prvky sociomapy jsou v části levé. Této chyby se dopouštíme proto, abychom rozšířili prostor pro diskusi a hledání možných problémů v komunikaci. Také změna postojů ČR k Německu a naopak, může s ohledem na roli Německa jako mostu vytvořit bariéru v komunikaci z celou Evropskou unií.

Musíme si zde také položit otázku na relevantnost získaných údajů. Je možné z dat získaných od studentů hodnotit vztahy osmi států EU a ČR? Odpověď zní, ano. Samozřejmě, že výsledek je ovlivněn kvalitou a znalostmi problematiky integrace ČR do EU. Trochu jinak by vypadala sociomapa z dat od studentů základní školy, jinak od studentů Divadelní akademie a jinak od studentů právnické fakulty UK. Právě specializace studentů čtvrtého či pátého ročníku VŠE a PEF umožňuje plně souhlasit se závěry odvozenými ze sociomapy.

ZÁVĚR

Použitá metoda dynamické sociometrie, vytvořená sociomapa, její názornost, snadná interpretace a též samotné odvozené závěry potvrzují, že sociomapování svou původní aplikační sféru opravdu přesahuje. Pro hodnocení vzájemného vztahu mezi Českou republikou a Evropskou unií v integračním procesu je sociomapování velmi prospěšné a můžeme jej doporučit.

Vytvořené závěry dokládají, že Česká republika, která je od roku 2004 členem Evropské unie, není opovrhovaným a přehlíženým státem. Ve vytvořené sociomapě se nepotvrdilo, že by Česká republika byla outsiderem. Alespoň tak je to z pohledu studentů

VŠE a PEF ČZU v Praze.

Pro Českou republiku se ze všech zemí EU jeví jako nejdůležitější Německo. Jednak je ve vzájemných vztazích k České republice nejbližší, ale také tvoří “komunikační most” ve vztazích k ostatním státům Evropské unie. Případné problémy v komunikaci s Německem by vyvolaly řetězově problémy s dalšími státy EU a posléze s celou Unií. Ze sociomapy je zřejmé, že ČR nemá výraznějších problémů se státy EU. Nelze však vyloučit, že se vzhledem k posledním událostem na české politické scéně, máme na mysli projev českého ministerského předsedy Miloše Zemana k česko rakouským vztahům a referendum v Rakousku o Temelínu, nemůže celý integrační proces zkomplikovat.

Literatura:

- 1) BAHBOUH, R.: Sociomapování. Gema, Praha 1994, 53 s.
- 2) NOVÁK, V.: Fuzzy množiny a jejich aplikace. SNTL, Praha 1989
- 3) SYKORA, J., DVOŘÁK, J.: Člověk v krizi. PEF ČZU 1998
- 4) ZADEH, L.A.: Fuzzy Sets. Information and Control, 8, 1965, s. 338-353
- 5) ABC práva Evropských společenství. Evropská komise, Praha 2001, 116 s.
- 6) <http://www.evropska.unie.cz>

Kontakt na autory:

Katedra psychologie PEF ČZU Praha
Kamýcká 129
165 21 Praha 6 - Suchbátka
tel: +420224382335; e-mail: michalek@pef.czu.cz

Přílohy:

příloha č.1

Vybrané státy	četnost výběrů	Nevybrané státy	četnost výběrů
Německo	100	Švédsko	78
Francie	100	Dánsko	68
Velká Británie	100	Finsko	8
Rakousko	100	Nizozemí	8
Itálie	86	Portugalsko	4
Španělsko	84	Irsko	0
Řecko	84	Lucembursko	0
Belgie	80		

příloha č. 2

číselný kód		ČR	NĚM	FR	VB	RAK	IT	ŠPA	BEL	ŘEC
4	ČR		5	6,25	6,75	3	3	4,75	5,75	6,75
3	NĚM	2		3	6	8,25	7,25	4,75	4	4,25
8	FR	4,5	1		5	2	4,5	7	8,5	5,5
9	VB	2,25	5	5,5		2,75	5	6,5	6	5
7	RAK	3	8,75	5	4		6	3,5	5,5	4,75
6	IT	1,25	6,5	7,5	6	2,75		5,5	4	7
2	ŠPA	1,25	5,5	6,75	5,75	5	4,75		5,25	4,75
1	BEL	6,5	4,75	5,25	6,25	2,75	4,75	5,5		4,5
5	ŘEC	3,75	3,5	4,75	6,75	3,25	6,25	5,75	6,25	

příloha č. 3

